

ARAŐTIRMA DOSYASI: SADIK ERENLER
ARAŞTIRMACI – YAZAR SADIK ERENLER’İN “DİYAR-I
HORASANA’DAN HALK OZANI PİR SULTAN ABDAL’A” adlı
araŐtırma kitabından alınmıŐtır.

ŞAHKULU AYAKLANMASI

Osmanlının ıbanbaŐı olarak grdğu Şeyh Bedreddin idam edilmiştir, ama sorunlar bitmediği gibi çığ gibi de büyümüştür. XVI. Yüzyıl Anadolu’nun isyanlar yılıdır.

Osmanlı tarafından yoğun bir baskı ve sömürü altında olan Anadolu halkı, onurlu yaŐamanın ancak bu baskı ve sömürü arkının kırılmasıyla mümkün olacağını bilir. Köle gibi sadece boğaz tokluğuna çalıŐtırılan köylüler, kendi ürettiklerini bile yiyememelerinin acısını insafsız Osmanlıdan çıkarmak isterler.

Osmanlıda yerleŐen Sünni İslam geleneği, kendi inancından saymadığı Kızılbaşları ezme, sindirme, katletme, sürgüne gönderme siyaseti, onurlu bir baŐkaldırının giderek gvermesine vesile olur. Ayaklanmanın başı Kızılbaş’dır, ama gövdesinde ezilen Anadolu halkı; gayri müslimler, Sünni müslümanlar ve de ağırlıklı olarak Kızılbaşlar vardır.

Dönem olarak Osmanlı ekonomisinin durakladığı dönemdir, Avrupa dediğimiz Batı’da baŐlayan Reform ve Rönesans hareketleriyle belirli bir canlanma kendini göstermektedir. 1492 yılında Amerika kıtasının keÇi ile baŐlayan yeni bir dünyaya açılma hareketleri ve Afrika’nın zenginliklerinin yeni ticaret yollarıyla Osmanlı topraklarından geçmeden Avrupa’ya ulaŐması, Osmanlının hazinesini belirli ldeki bir gelirden yoksun bırakmıŐtır. Yapılan savaŐlar da artık eskisi gibi ganimetler ve vergiler getirememektedir. Müslüman olanların muaf olduğu vergi uygulamalarından yararlanmak için gayri müslimler de görünüşte müslümanlığı seçmektedirler. Hazinenin sürekli açık vermesi Osmanlı’yı yeni önlemler alma zorunda bırakmıŐ ve halka ağır vergiler konmuŐtur. Tımar sisteminin bu ağır vergilerle bozulmaya baŐlaması ve ayrıca vergilerini ödeyemeyen köylülerin kk tımar sahiplerinin topraklarını terk etmek zorunda bırakılmaları Osmanlıya karşı bir tepkinin öfkeyle yoğrularak büyümesi, bunun yanında Kızılbaş göçmen Türkmenlerin Osmanlı ile hala ks olması, Anadolu’daki hoŐnutsuzlukları giderek bir g etrafında birleŐmeye ve toplanmaya iter.

Ve bu g Şahkulu’dur.

1511 yılında Osmanlı’ya korkulu rüyalar yaŐatan Şahkulu veya diğer adıyla Baba Tekeli’nin doğum tarihi bilinmemektedir. O dönemde Teke iline bağlı (günümüzde

Antalya) Korkuteli kazasının Yalımlı köyünde doğar. Rivayetlere göre; Şah İsmail'in babası Şeyh Haydar'ın halifelerinden Hasan Halife'nin oğludur. Bir diğer rivayet de Şah Kulu'nun (Baba Tekeli) ne Şah İsmail ile ne de Şah İsmail'in babasıyla herhangi bir bağının olmadığı ve Osmanlı'nın tarihi bir kez daha tahrif ederek Şahkulu'yu ülkesine ihanet den bir vatan haini olarak gösterme çabalarıdır. Onun Şah İsmail ile bağını kurarak halkın gözündeki değerini azaltma siyaseti başarılı olamıyor da değil.

Ayrıca Şahkulu ayaklanması padişah II. Bayezit'in yaşamında ve padişahlığında gördüğü son ayaklanmadır. Bilindiği gibi ayaklanmanın ertesinde, yani 1512 yılında babası II. Beyazıt'ın güttüğü siyaseti beğenmeyen şehzade Selim babasını tahtan indirerek padişah olur. Rivayetlere göre; II. Bayezit oğlu tarafından tahttan indirilince çocukluğunun geçtiği Dimetoka'da yaşamayı seçer , yola çıkar ve yolda ölür. Oğlu Selim'in babasını öldürttüğü şeklindeki iddialar günümüzde bile hala geçerliliğini korumaktadır. Fatih Sultan Mehmet'in çıkardığı devletin kalıcılığı için kardeş katlini meşru kılan fermanını göz önüne alırsak, I. Selim'in babasını neden öldürttüğü de açıklığa kavuşmuş olur.

Şahkulu'nun yaşadığı Teke bölgesi 1390 yılında Yıldırım Bayezit tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1402 yılında yapılan Ankara savaşında Timurlenk'e yenilmesiyle Osmanlı bu bölgenin hakimiyetini yitirmiş. Mehmet Çelebi'nin oğlu II. Murat tarafından 1425 yılında bu bölge yeniden Osmanlı yönetimi altına girmiştir.

Erdoğan Çınar, Aleviliğin Kökleri adlı yapıtının 217. sayfasında bu bölgenin tanımını şöyle yapar:

“Göller bölgesinden başlayıp, Orta Toroslar'ı aşarak Finike ve Antalya limanları üzerinden Akdeniz'e bağlanan, Eski Çağda Pisidya olarak adlandırılan topraklar Selçukluların bölgedeki hakimiyetleri ile birlikte Tekeli adı ile anılmaya başladı. Hamitoğulları Beyliği döneminde ve Osmanlı Devleti'nin hükümranlık yıllarında da aynı isimle anılan bu coğrafya uygun iklim koşulları, geniş mera ve otlakları, tarıma elverişli sulak ve verimli arazileri ve zengin ormanlarının yanı sıra Toroslar'dan geçerek Göller Bölgesi'ni ve Orta Anadolu'yu, Akdeniz'e bağlayan ve Eski Çağ'dan beri kullanılan gelişmiş bir yol ağına sahipti; yolları denizle birleştiği Akdeniz kıyılarındaki limanları ile her dönemde iktidar arayan güçlerin ilgi odağı oldu.”

O dönemin Tekeli Sancağı paranomasına baktığımız zaman; o bölgenin tüm zenginlikleri Osmanlı'nın yarattığı imtiyazlı sınıflar tarafından işgal edilmiştir. Kendi topraklarında özgürce yaşamaya alışmış Teke Bölgesi halkı, ne yazık ki kendi toprakları üzerinde topraksızlaştırılıp köleleştirilmişlerdir. Topraklar güçlü sınıflar tarafından üzerinde yaşayan çiftçisiyle birlikte köle gibi sürekli el değiştirmektedirler.

Erdoğan Çınar aynı adlı yapıtında bu konuyu daha iyi gözler önüne serer:

“Osmanlı devletinde, fethedilen ve padişah mülkü olarak tanımlanan arazilerin yönetimi savaş sırasında devlete asker temin etmesi koşulu ile 'sipahi' adı verilen yöneticilere bırakılırdı. Yönetimi sipahiye bırakılmış verimli topraklara 'tumar' denirdi. Tumarda yaşayan köylüler bir çeşit köle sayılırlar, buldukları topraklardan ve sipahinin hizmetinden 'çiftbozan akçesi' adı verilen yüklüce bir tazminat ödemededen ayrılamazlardı. Osmanlı Devleti'nde on beşinci ve on altıncı yüzyıllarda pek çok sipahiye tumar dağıtılmıştı.

Osmanlı ülkesinde ancak yüksek ekonomik değere sahip topraklar hanedan mensuplarına 'has' olarak devredilirdi. Tekeli sancağı, on beş ve on altıncı yüzyıllarda sahip olduğu zengin üretim, ulaşım ve ihraç potansiyeli nedeniyle sürekli olarak şehzadeler arasında el değiştirdi. Tekeli Sancağı, Padişah Yıldırım Bayezit tarafından önce oğlu İsa Çelebi'ye, sonra da oğlu Mustafa Çelebi'ye 'has' olarak verildi.

II. Bayezit zamanında da bu defa Şehzade Korkut'a 'has' olarak aktarıldı."

Şahkulu'nun ayaklandığı dönem, Osmanlıda kafaların karıştığı bir dönemdir. Çünkü Doğu'dan Şah İsmail tehlikesi baş göstermiştir. Osmanlıyla barışık olmayan Anadolu Alevisi, İran'da Şii Safevi devletini kuran ve Oniki İmamcı olarak bilinen Şah İsmail'in etkisi altına girmeye başlamıştır. Padişah Doğu'dan gelen bu tehlikeyi savuşturmak için önce içte bir hamle yapıp Dimetoka'da bulunan Seyit Ali Sultan Dergahı Piri Hacı Bektaş Veli torunlarından Balım Sultan'ı Hacı Bektaş Dergahı'nın postuna oturtur. Ama Anadolu halkının yaşadığı ağır ekonomik koşullar ve Bayezit'in Aleviler üzerinde uyguladığı sürgün ve kıyımın Osmanlıyla olan bağları tümüyle kopardığı gibi yürekten bağlı oldukları Hacı Bektaş Dergahının da Osmanlı'dan yana tavır almış olmasından rahatsız olurlar. Dolayısıyla Hacı Bektaş Veli Dergahı'ndan ve Osmanlı'dan umudunu kesen Anadolu Alevileri bu kez yeni umutların ve kurtarıcıların peşine düşerler.

Osmanlı zevk , sefa ve bolluk içinde gününü gün edip yaşarken Tekeli'nin özgür halkının hoşnutsuzluğu giderek artmakta ve bir araya gelip direniş tohumu ekme eğilimi hızlanmaktadır.

Tekeli yöresi halkı, Osmanlı'nın güttüğü toprak siyasetiyle artık canından bezmiştir. Akla gelen tek kurtarıcı halk arasında Baba Tekeli diye anılan Şahkulu'dur. Şahkulu, Tekeli yöresinde bir mağarada inzivaya (**Toplum yaşamından kaçıp tek başına yaşama. Dış dünyayla bütün bağlarını keserek Tanrı ile birleşebilmek için kendi içine kapanması**) çekilmiştir. Çok sade bir yaşamı vardı. Dış dünyayla bağlarını kesmiş olmasına rağmen, neler olup bittiğinden de habersiz değildi. Toplum üzerinde büyük bir etkisi vardı. Bayezit onun toplum üzerindeki etkisini bildiği için onu el üstünde ve hoş tutmaktan yanaydı, bu nedenle kendisine her yıl 6000-7000 akçe çerah hakkı olarak gönderilirdi.

Toplum yandıkça yüreği yandı Şahkulu'nun. Toplum ağladıkça huzuru kaçtı Şahkulu'nun. Kendini sevip-sayıp el üstünde tutanlara karşı sorumlulukları vardı. Osmanlı'nın sus payına kulak asmadı. Yapılması gereken yapılmalıydı.

Şahkulu'nun toplumsal duyarlılığı sessiz kalmaya müsait değildi.

Sessiz de kalamadı.

Döşeme Derbendinde sancağını açtı, ilk isyan tohumunu ekti toprağa.

Başlayacak olan bu başkaldırı Şeyh Bedreddin'den bu yana Osmanlı'da çıkacak ilk halk ayaklanmasıydı. Anadolu ve Balkanlar'daki Tüm Dergahlara, Tekkelere , Ocaklara Şahkulu'nun müridleri eliyle haberler gönderildi.

Döşeme Derbendi ilk kez aynı anda atan yüreklerin çığlıklarına tanıklık etti. Halkın sorunları çözümlerle birlikte tartışılır oldu. Yürek birliği güç birliğine dönüştü. Dereler çaya, çaylar ırmaklara katıldı...

Şeyhoğlu Merdan

*Verdi buyruğu: yürüyün
Yürüdük
Ortakçı, ırgat, maraba
Düştük Kütahya önlerine
Çinilendi al desenli
Emek nakışlı gül desenli
Bir kanlı kavga*

Anadolu halkı uyumaz da Osmanlı uyur mu? Padişah II. Bayezıt'ın etekleri tutuştu. Oğlu şehzade Korkut'a tehlikeyi bildirdi. O da Antalya Subaşı Hasan Ağayı kalabalık bir orduyla Döşeme Derbendine baskın yapmaya gönderdi.

Gizli toplantı yapan tedbiri elden bırakır mı? Osmanlının kalabalık bir orduyla geldiği hemen duyulup karşılama hazırlıkları yapıldı ve ordu çok güzel karşılanıp bir güzel kılıçtan geçirildi. Hasan Ağa gelip geleceğine bin pişman zorla kaçıp Antalya kalesine sığındı da canını kurtardı.

Osmanlıya karşı kazanılan bu savaş halkı daha da umutlandırdı. Baba Tekeli Osmanlının bunu yanlarına bırakmayıp daha kalabalık bir orduyla üzerlerine geleceğini biliyordu. Balkanların ve Anadolu'nun halk temsilcileriyle bir araya geldiğinde şunları söyledi.

“Kötünün şerrinden durulmaz olmuştur, gafilin gadası, görünmezin belası üzerimize düşmüştür. Buna katlanıcı değiliz. Hakk'ın izni ile ülke bizindir. Ol Dost'un velayeti ben Şahkulu'ndadır. Açtığımız 'Kara Sancak'tır. Tüm muhipler, talipler, cümle ikrar vermişler bu sancağın altında toplansalar gerektir.” (Erdoğan Çınar, Aleviliğin Kökleri, S. 220)

Son toplantıydı bu Döşeme Derbendi'ndeki. Anadolu ve Balkanlar'daki tekkelere, dergahlara, ocaklara Şahkulu'nun haberciler olarak gönderdiği müritleri olumlu yanıtlarla geri dönüyorlardı.

İlk patlama epey ses getirmiş, açılan Kara Sancak Osmanlının kafasına balyoz gibi inmek üzereydi. İşin ciddiyetini daha iyi kavrayan Şehzade Korkut artık o yörede güven içinde olamayacağın da anlamıştı. Hangi akla hizmet ise, neyi var neyi yok bırakıp eski sancak yeri Saruhan'a kaçtı. Askeri birliğini, ailesini, hazinesini her şeyini geride bırakmıştı. Başsız kalan askeri birlik kaçıp giden şehzadelerinin ardını toplayarak yollara düştüler. Yenice Derbendi denilen yere vardıklarında neye uğradıklarını şaşırđılar. Baba Tekeli'nin kuvvetleri kendilerini bekliyordu. Vurgun yemiş gibi oldular. Tarih 29 Mart 1511 yılını gösterirken Osmanlı askerlerinden sağ kalanlar tabana kuvvet kaçarken geride kalan hazineler Şahkulu'nun kuvvetlerinin eline geçmişti. Şahkulu'ya artık dur durak yoktu. Ok yaydan çıkmıştı. Osmanlı kuvvetlerinin büyük bir yenilgiye uğramasının ertesinde Elmalı, İstanos, Burdur, Keçiborlu, Korkuteli ve Gölhisar bölgesi Şahkulu kuvvetlerinin denetimi altına geçmişti. Osmanlıya karşı başarıya ulaşılan iki savaşın ardından Osmanlı hükmü altında yaşıyan halk kesimleri ışığı görmüş akın akın Şahkulu'nun bayrağı altında toplanmaya koşuyorlardı. Zalimin zulmüne karşı çıkmanın tam zamanıydı onlar için. Kaynaklar, birkaç hafta içinde Şahkulu kuvvetlerinin 30.000 civarına vardığını yazarlar.

“Osmanlı ile savaşmak üzere koyun/keçi sürüleri, atları ve develeriyle yollara düşen otuz bin kişi, Burdur önlerinde, Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmet Paşa'nın üzerlerine gönderdiği Nokta Bey komutasındaki Osmanlı kuvvetlerini yenerek (16 Nisan 1511) Sandıklı Altınbaş üzerinden Beylerbeyliğin merkezi olan Kütahya önlerine ulaştılar.” (Erdoğan Çınar, Aleviliğin Kökleri, S 221)

Karagöz Ahmet Paşa

Yanında yöresinde devşirmesi, kancığı

Açmış yeşil sancağı

Aşkına padişah pulunun

Şahkulu'nun

Şaha kalkmış erleri

Kanlarına karışmış terleri

Osmanlının Nokta Bey komutasındaki ordusu bu kez de Şahkulu kuvvetleri karşısında tutunamayıp yenildiler. Deliye dönen Karagöz Ahmet Paşa, bu kez kurduğu orduyla Şahkulu'yu Kütahya önlerinde karşıladı. Halk ordusu ile Padişahın profesyonel ordusu bir kez daha karşı karşıya geldiler. Şahkulu kuvvetleri bu kez de yüreklerini ortaya koyup savaşı kazandılar. Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmet Paşa Şahkulu'nun eline esir düştü.

Savaşın sonra asıl çözülmesi gereken çözülmeli şiarıyla bu kez yönlerini Tekeli halkının topraklarına el koyarak onları insanca yaşamaktan mahrum bırakıp canlarından bezdiren şehzade Korkut'a döndüler. Korkut Saruhan'da gizleniyordu. Şahkulu'nun geldiğini haber aldığı anda hazır tuttuğu Hasan Ağa komutasındaki ordusunu onları karşılamaya Alaşehir önlerine gönderdi. Bu kez de umulan oldu. Osmanlı ordusu çil yavrusu gibi dağıtıldı. Bu kez komutan Hasan Ağa Karagöz Ahmet Paşa kadar şanslı değildi ki öldürüldü. Şehzade Korkut'un yüreği ağzına gelmişti. Saklandığı sığınak yeri Saruhan'ı terkedip bu kez de Manisa kalesine sığınarak canını güç bela kurtardı.

Osmanlının çasıtları olup biteni son noktasına kadar İstanbul'daki padişaha iletmişlerdi. Aldı mı bir korku II. Bayezıt'ı. Padişahlığı bile tehlikede idi. Bunca yıldır yürüttüğü yıldırma politikasıyla hükmünü sürdürmeye çalıştığı topraklar elinden gideceği gibi canından da olacaktı. O halk var ya o halk sonunda özgürlüğüne kendi canı pahasına ulaşacaktı. Buna imkan veremezdi. Bir kaç tane baldırı çıplağa atalarının kanlarıyla suladığı toprakları bırakamazdı. Telaşlıydı oldukça. İçine doluşan geç kalmanın yarattığı dehşet duygusuyla Sadrazam Hadım Ali Paşa'yı Teke bölgesine gönderdi. O yörede ne kadar Alevi varsa yok edilmesi emrini vermişti. Şahkulu Alaşehir'den kendi bölgesi Tekeli'ye dönmüş, bu kez de Antalya'yı kuşatma altına almıştı. Sadrazam Ali Paşa'nın büyük bir ordu ile üzerine geldiğini haber aldığı anda Antalya kuşatmasından vazgeçip Osmanlı ordusunu en iyi şekilde karşılayabileceği Toroslar üzerindeki Kızılkaya boğazını tuttu. Osmanlının o koskoca ordusu ne yaptıysa, hangi yolu denediyse bir türlü Kızılkaya boğazını aşip Akdeniz yönüne geçemedi. Kızılkaya boğazında bir ay kadar kalan Şahkulu, sonunda Kızılkaya boğazını tutmayı bırakıp toplantılar yaparak başkaldırı tohumunu toprağa ektiği

Döşeme Derbendi'nden Beyşehir'e atlayıverdi. Osmanlı bir ordusunu da bu yöreye göndermişti. Osmanlı ordusu Sivas yolu üzerindeki Hisar dağına sığınmış 3.000 Aleviyi öldürtür. O ordunun da emdiği sütü burnundan getiriverdi Şahkulu kuvvetleri. Ordu komutanı Haydar Bey öldürüldü. Şahkulu vazgeçilmez bir yola çıktığını ve nicelerine umut olduğunu biliyordu. Ona artık dur durak yoktu. Sömürünün, baskının, zalimliğin canına ot tıkanmanın zamanıydı. O yakılan zalimin zulmüne dur deme ateşini başka yörelere de taşımalıydı. Tokat ve Sivas yöresinde azımsanmayacak bir Alevi halkı yaşıyordu, o halkı kendi gücüyle birleştirip Osmanlıya son darbeyi indirmeliydi. Sadrazam Hadım Ali Paşa bir hin oğlu hindi. Şahkulu'nun neler düşündüğünü, nasıl bir eyleme kalkışacağını sezmişti. O da kocaman ordusuyla onun peşinden Sivas'a yürüdü. En nihayet zalimin ordusuyla mazlumun ordusu Sivas yakınlarındaki Gökçay (bazı kaynaklar Gedikhan olduğunu yazarlar) denilen yerde karşı karşıya geldiler, yıl 2 Temmuz 1511'i gösteriyordu. Yine yeniçerilerin tüfekleriyle Şahkulu'nun Türkmen okçuları karşı karşıya gelirler. Tüfeğe karşı oklarla Türkmen usulü bir savaş verilir. Hendekler ve develerle çevrili bir alanda kadın ve çocuklarıyla birlikte savaşır Türkmenler. Karahanlı sipahileri Osmanlıdan ayrılıp silahı bırakırlar. Yeniçeriler ise Şahkulu güçlerine karşı sonuna değin savaşır. Bu kez de halkın gücü Osmanlı'nın kuvvetlerini yenilgiye uğrattı. Şahkulu bu savaşta atılan okla (Bazı kaynaklar tüfek kurşunuyla yaralandığını yazarlar) yaralanırken Osmanlı Sadrazamı Hadım Ali Paşa Türkmenin attığı okla öldürüldü. Gökçay'daki(Gedikhan) yenilgiyle başsız kalan Osmanlı ordusu dağıldı. Şahkulu aldığı yarayla yorgun düşmüştü. Aşağı yukarı altı aydır durmadan, dinlenmeden ora senin bura benim koşturuyordu. Kaç kez Osmanlı'nın tepeden tırnağa silahlı ordusunu yenmiş, halkın özgürlüğe yaklaşmasına ramak kalmıştı. Osmanlı ordusunun yenilip geri çekilmesini toparlanmak için büyük bir fırsat olarak gören Şahkulu Niksar-Tokat yöresine kuvvetlerini yöneltti. Bu yörenin Alevilerini de kendi gücü etrafında toplayarak Osmanlı'ya son tokadı vurmaya düşünüyordu.

Aldığı ok yarası derindi. Yaşlanmaya başlamış bedeni yavaş yavaş direncini yitiriyordu. Menzile de az kalmıştı, ama Ankara- Tokat arasında durumu daha da kötüleşti. Halk güçleri, kendilerini zaferden zafere taşıyarak umutlarını giderek artırmasına neden olan o insan güzeli Şahların durumundan haberdar idiler. Onun kötüleşmesi kendilerini de kötüleştirmişti. Dualara durdular. Eller hep havada kaldı, hiç yanlara inmediler. Ama olacağın önünde durulmuyor. Duymak istemediklerini duydular. Güzel Şahları Hakk'a yürümüştü. Ağıtlar gökyüzüne ağdı. Gözler kan çanağına döndü. Yürekler çağlayanlarla buluştu, gürül gürül. Dereler, çaylar figana kesti. Mürtleri o güzel bedeni bir güzel yıkadılar. Binlerce insan onu son bir kez daha görmek için sıraya girdiler. Oraya, yüreklerin dinmez çarpıntıları arasında o toprağa defnettiler.

Şahları Hakk'a yürümüştü, ama onun yaktığı ateş hala yanıyordu. O'nun neleri hedeflediğini de çok iyi biliyorlardı. İçlerinde saklı tuttıkları umutları Sonbahar'a taşıdılar. Şahları nasıl düşünmüşse aynısı o olmasa da yerine getirilecekti. 1512 yılının baharında Osmanlıya son darbeyi vurmak için şimdiden hazırlıklara başlamışlardı. Şunun farkına varmışlardı ki, Osmanlıyı salt kendi güçleriyle yenseler de yoketmeleri kolay değildi. Osmanlı'ya dost olmayan beylere başvurmalıydılar, onların güçleriyle

birleşmeliydiler. Şahkulu'nun komutanlarından Sofu İsa ile Kara İskender'i nicedir Anadolu toprakları üzerinde emelleri olan İran Safevi Devletinin hükümdarı Şah İsmail'e gönderdiler. En kötü düşman bile kendisine gönderilen elçiye kötülük etmez. Ama Şah İsmail yapılmaması gerekeni yaptı. Şahkulu'nun gözü-kulağı olan iki komutanını acımasızca katletti. 1511 Sonbaharında yapılan bu alçakça katletme Anadolu Alevileri arasında büyük bir dehşet uyandırdı.

Tarihçi Hoca Sadettin Efendi, Tacü't Tevarih adlı eserinde Şahkul'nun komutanlarının yardım istemek için gittikleri İran'da Şah İsmail tarafından nasıl katledildiklerinin belgesini sunuyor.

“Toy alanına iki büyük kazan kurdurup su ile doldurduktan sonra , altlarına pek çok ateş yaktırıp cehennem suyu gibi kaynattırarak sıpsıcak eyledi. Görenler aş pişirmek için hazırlanmış sanırdı. Tekelkilerin biri güya başbuğu, öteki de onun veziri olan elebaşını, bulunduğu gölgeliğe, huzuruna getirtti ve onlara kendisiyle Bayezıt han arasında baba/oğul hukuku olduğunu, ona el uzatmanın kendisine dokunacağını neden akıllarına getiremediklerini, neden eşkiyalık ettikleri gibi sorular sordu. Ancak aldığı yanıtlardan tatmin olmamış gözüktü ve verdiği işaretle iki Tekeli'yi meydanda çiğlerin pişmesi için kaynatılan cehennem sıcaklığında kazanlara attırdı. Öteki beyler de öldürülüp, kalanlar elden geçirildi.”

Şahkulu'nun müritleri Kışa Kazova'da geçirmeye karar vermişlerdi.

Yeni bir başkaldırı için gün saymaya başlamışlardı bile...

Ve bulutta yağmur gibi

Sakladılar toprağa umutlarını

Osmanlının aylıklı tarihçileri Şahkulu'yu , Şeytankulu olarak tanıtır. İran'da kurulu bulunan Şii devletinin ve Osmanlıdaki taht kavgalarının isyancıların önünü açtığını, asıl nedenin ise sosyol ve ekonomik olduğunu yine tarihçiler açıklamak zorunda kalırlar. Hele göçebe Türkmenin aşırı bir vergiye tabii tutulması bardağı taşıran son damladır. Osmanlı'ya karşı ufak tefek oluşan müdahaleleri bastırıp Rumeli'ye sürgün gönderilmeleri, Erdebil Tekkesine yapılan ziyaretlerin yasaklanması, Türkmen beylerinin ellerindeki tımarların alınıp layık olmayan Kapıkullarına verilmesi tepkileri ayyuka çıkarır.

Nitekim Şahkulu'nun askeri gücünün en önemli kısmını bu Türkmen Beyleri oluşturur. İsyarla ilgili Osmanlı belgelerinde bu durum da belirtilir.

“Askerlerin içinde sipahi taifesinden çok âdem vardır en çok fesatları eden onlardır. .Paşanın ne kadar aşçı şı, seyisi, mehteri ve başka hizmetçileri varsa, tümü tımar sahibi oldular ,yoldaşa dirlik kalmadı.”

Şahkulu, toplumdaki oluşan huzursuzluğu, ve devlet idaresindeki karmaşayı gördüğünden beri Antalya ve Rumeli bölgesinde örgütlenme çabası içine girmişti. Osmanlı haber alıp toplantıları basınca, kıvılcım düşer, böylece de isyan başlamış olur.

Osmanlı kaynaklarına göre Şahkulu'nun isyanı çıkarmadaki amacı şudur. Alevi Türkmenlere dayanarak Rumeli ve Anadolu'yu Şah İsmail'e bağlamaktır.

Kurulduğu ilk dönemlerde göçebe Türkmen savaşıya orduda geniş yer veren Osmanlının, daha sonra Yeniçeriye ve Sipahiye dayanması, Türkmeni askerlik dışına düşürür. Hatta Doğu Karadeniz çevresindeki Çepniler, Kızılbaş oldukları için askeri hizmete alınmadıkları gibi, önceden alınmış olanlar da askerlikten çıkarılırlar. 1548 yılında 20000 akçenin üstündeki dirliklerin yalnızca Kapıkullarına verilmesi yasalaştırılarak Sipahi Türkmen beylerinin yükselme yolları kapanır. Safevi ordusu ise, Kapıkulu askerine değil, Türkmen boylarına dayanmaktadır. Osmanlı'da vergi yükümlüsü, yani reaya olan Türkmen, İran'a geçince askeri hizmete girerek vergiden kurtulur. Hele boy beyi veya Sipahi ise, Safevi Devletinin en yüksek mevkilerine yükselir. Örneğin Şahkulu isyanında önemli rol oynayan Teke ili Sipahilerinden Olama, İran'da Azerbeycan Beylerbeyi olur. Şah Abbas'a kadar Safevi Devletinde Türkmen beylerinin egemenliği sürer. Konar-göçer Türkmen ve Kürt boyları, ancak Osmanlı'nın Avrupa' da kesin yenilgisini belgeleyen 1683-1699 savaşları sırasında 1691'de askere çağırılırlar. Bu savaşta Konar-göçerler savaşmazlar, düşmanın top ateşi karşısında dağılırlar.

Babası II. Beyazıt'ın vasat bir yönetim sergilediğini ve Alevi-Bektaşî topluma sıcak baktığını öğrenen şehzade Selim, Trabzon'dan gelerek yeniçerilerin de desteğiyle Osmanlı tahtına geçer. Yavuz Sultan Selim'in ilk amacı, Anadolu'da ki Türkmen'i yok etmek ve kısa bir sürede İran'a yönelmektir. Ama bu arada yapılması gereken ilk girişim; halkı bu gelişecek olaylara hazırlayıp onların desteğini almak için gereken propagandayı yapmaktır. Bu görevi de Şeyhülislam yerine getirecektir. Zaten Yavuz Selim Trabzon Valisi iken de Türkmen Alevilerine iyi gözle bakmamaktadır. Hoca Sadettin Efendi'nin Tacüt-Tevarih kitabında bu konuya değinir. 16. yüzyılın başındaki olayların daha iyi anlaşılabilmesi için, Osmanlı'nın Alevi Türkmen'e nasıl baktığı da önemlidir. Bunu da ancak Osmanlı'dan maaş alarak geçinen tarihçiler eliyle öğrenebiliriz. **Değerli Araştırmacı-Yazar Baki Öz'ün derlediği "Osmanlı Belgelerinden" konuya ait olanları buraya aktarma gereğini duyuyoruz.**

I.Selim'in Trabzon valiliği sırasında Alevilere Saldırıları:

(...) Kan dökücü kılıcı pis bir kalabalık olan Kızılbaşları nice kez perişan ve şaşkın eylemiş, bu amansızların elinden Bayburt ile Erzincan'ı alıp zaferle bezeli sancaklarını bu illere dikmişti.

(...) Özellikle yaşamı kötü Kızılbaş konusunda savsaklanılmış ve Karaman sınırına dek korunmuş ülkeleri o sapkın kalabalık çiğneyinceye değin, göz yumulup aldırış edilmemişti. (...) Kimi Kızılbaşla savaşıp duruyor. O üzüntüler yurdunda ve gurbet diyarında fitne çıkaranları avlamak ve işi kötü düşmanları yakalamakla gönlünü eğleyip, günün üzüntülerini ve padişahın ilgisinden uzak kalmadan dogan kaygılarını unutmayı yeğlemiş

bulunuyordu.(...)Kızılbaş eşkiyasının belleğinde , onun kan dökücü kılıcından yediği sille ve dehşet saçan savaşçı tutumu, nakış gibi kaç kez işlenmişti.

Şahkulu olayıyla ilgili olarak:

“ O günlerde Sultan Ahmet, Teke ilinde başkaldırıp fesatlık doruğuna çıkararak Anadolu vilayetini yağmalayıp, bakımlı ülkelerin halkını ağlatan Şahkulu adındaki yaşamı kötü Kızılbaşın çevresinde toplanan kuru kalabalığı tepelemekle görevlendirilmiş olup, ol yöreye yönelmişti. (...)Şehzade hazretine düşen en önemli iş, tehlikeli bir durum alan Kızılbaş fitnesinin çıkardığı yangını kanlar saçan kılıcın suyuyla söndürüp, onların kirli varlıklarını ortadan kaldırmaktır .(...) Umut edilir ki, eğlenmeyip ol dinsiz topluluğu, sapık töreli kalabalığı dağıtmakla, fesat yapılarını yıkmakla bu köhne dünyayı yeniden bayındır ve gam çekmiş gönülleri de şad eyleyesiz.”

Anadolu Alevisinin Şah İsmail'e olan bağlılığı iftira edilerek değerlendiriliyor:

(...) O ayıplı mezhep ve geniş meşrep sahiplerinin değersiz baş ve huğlarının vardıkça gücü artması, zararının da bizlere dokunması gün konusu olmuştur. Çünkü Anadolu illerinde yaşayan kavrama gücünden yoksun Türkler, ol karalanmışlarla bağlantılar kurarak, tanımadan, bilmeden ol sapkınlık örneğine uymuşlar, çoluk çocuklarının mal ve varlıklarını onun yoluna feda eder olmuşlardır. Gücü olanlar ölçüsüz adak ve armağanlarla onu ziyarete giderler. Sapkınlıkta pişkin halifeleriyle her yıl sayısız adaklar gönderip, ol yasaklara ögünç duyan mubahinin (Şeriat dışı) yıkılasıca dergahı gölgesini hâşâ hacet kapısı ve dilek kâbesi bilirler ve ergin kızlarını, belki kızkardeşlerini tepeleneşice adamlarına peşkeş çekip, adını işitseler secde ederler. (Baki Öz, Alevilikle ilgili Osmanlı Belgeleri, s. 236)

Osmanlı Tarihçisi Hoca Sadettin Efendi, Tacüt-Tevarih adlı kitabında Şahkulu ve taifesi hakkında şunları yazmaktadır.

Bundan önce en güzel nakışları işleyen kalemle yazılmıştı ki, Sultan Korkut hazretleri Mısır'a varıp geri döndükte sancağı olan Teke ili yeniden ona verilerek padişahın affına ulaşmıştı. Gerçi ol ilin halkı onun adaletli gölgesinde güven ve huzur içinde oldular. Ama ol diyarda yaşayan Türklerin varlıkları doğuştan yaramaz olup, yaradılışlarından dik başlı olduklarından başka huysuzluk da onların aşağılık yapılarında ikinci bir huy gibiydi. O insanlıktan eksik kişilerin nifakla dolu yüreklerinde bin bir türlü fesat gömülü olup, her biri insan biçiminde laf anlamaz hayvana benzer kişilerdi. Şehzadenin ince gönlü ol çirkin suratlılardan iğrenmediğin, eskiden sancağı olan Saruhan ilini arzulayıp kaptusu halkından bir kaç yiğide hazinesini koruyup taşımak için geride bırakarak bir gece ansızın Saruhan'a doğru yola çıktı. O yöredeki aşiretler özellikle Kızılkaya eşkiyası Şehzadenin olağan dışı yola çıkıp gidişini, görerek ay gibi tüm yolculuğu etmesinden saltanat göğü güneşinin battığı kanısına vardılar ve başkaldırıp fesat doruğuna doğru yola çıktılar. Dokuzyüzonaltı Muharreminin onuncu gününde(19 nisan 1510) Alevi töresine göre toplanarak Şahkulu sanıyla tanınan bir aşağılık herifi

kendilerine baş ve buğ ettiler.

Falek okudu adını sanını Şeytankulu diye

İşi gücü fitne çıkarmaktır sonu da bu diye

Bunlar Sultan Korkud'un hazine ve mallarını götürenleri kovaladılar. Kara yürekliler kervanı gece içinde çok yüz karalığı edip, hürsüzliğe kalkışıp , devlet mallarını toplamakla görevli kimselerle kanlı çarpışmalarda bulunup fitne kapılarını iyice açtılar. Saygınlık insan yüzünde bir perde ve peçe gibiyken, ol edepsizler yüzünden kaldırılmış bulunmakla , uygünsüz davranışları yaygınlaştı. Girişimleri sonunda ayaklanma gittikçe genişledi ve çevrelerine toplananlar da gün geçtikçe arttı.

Kızılbaş rengine boyadılar

Kavga çıkarmaya neden aradılar

Bu arada padişah hazretleriye dindarlık ve doğruluk konağını padişahlık durağı bilip bir köşeye çekilmiş, dünyadan elini eteğini çekmişti. Kendi yetkilerini vezirlerin ellerine teslim edip onların dürüstlüklerine fazlasıyla güvenerek gelişen olaylardan haberi ve ülkenin düzenini bozan hastalıkların kaynaklarından da bilgisi yok idi. Ülkeyi derleyip toplama odaklarına el koymuş bulunanların soyguncu ellerini halkın mallarına uzatmaları, rüşvet kapılarını açmaları sonunda tımar sipahilerinin çoğu timarsızlıkla dermansız kalmış ve boş umutlarla kapı aşındırmadan canlarından bezmiş, yaşamlarından bıkmışlardı. Bunlar karınlarını doyurabilmek için türlü düzenler kurmaya zorlanmışlardı. Bu nedenlerle nicesi o yol kesen yaramaz çetelere yoldaş olup, onları güçlendirmişler, vardıkça baş gösteren fesadın genişlemesine destek olmuşlardı.

Eğer asker kalırsa aç ve bakımsız

Düşman ile uğraşta olur gönülsüz

uydurmuşlardı. Meydana getirdikleri kalabalık yeter sayıya ulaşınca Anadolu beylerbeyisi üzerine yürüyüp Kütühya'ya doğru yöneldiler. Geçtikleri yerleri Öte yandan ol yaradılıştan sapkın kişiler kendilerine boyun eğmeyenleri demir kılıçlarla tepeleyip ol yörede oturan Müslümanların ırzlarını berbat edip pis bulutlarla gelen fesat ve kargaşa cemrelerini sert ve yakıcı gurur rüzgarı ile tutuşturmak için nice kötü yaradılışları da kendilerine yağma ve talan edip Müslümanların mal ve canlarına saldırdılar . Kaçma gücü bulunanlar dağ yollarına düşüp bunların doğruldukları yollardan uzaklaştılar. Ama nice güçsüzler ayaklar altında ezilerek ol düşmanlıkla zebun oldular. Varlık dünyasından silinip uğursuz kılıçları ucunda şehit düştüler. Kin yüzünden Anadolu toprakları Yandı yıkıldı yer oldu kan deryası.

Anadolu beylerbeyi olan Karagöz Paşa ol sapkınların böyle saldırıya kalkıştıklarını öğrenerek, kendi yönetiminde olan bölgedeki sipahileri toplamağa girişip kapısı halkından birini onlara baş dikip Kızılbaşlara karşı gönderdi, iki tarafın karşılaşmasında bir hengame koptu ki hayretten feleğin başı döndü ve gök aynasında kan rengi görüldü. İşin sonunda ol Tanrı'nın celali görüntüsünde olan sapkınlar birbirlerini desteklemekle yengi bulup şehitler kanı İslamdan yana rengini ortaya koydu. Şehitlerle ol fitne arsası

doldu. Karagöz Paşa'nın ibretleri seçen gözü bu kara haberle kararıp bin miktarı Anadolu sipahisiyle göz karartıp onları karmak dileğiyle ol gönü kara topluluk üzerine yürüdü. Kütahya önünde iki yanda birbirini görünce dolaştılar. O denli kan döküldü ki, kan buharından gökyüzünde bulutlar gül gibi kızarıp eylece göründüler. Nefes sıcaklığından havayı bulut bağladı Kılıç çakmaklarından çıkan ateşle cihan yandı, bu uğraş alanında yaralanmadık kimse kalmadı. Karagöz Paşa yiğitliğinin gereği kendisini uğraş almasına salıp, çok Kızılbaşın başını alıp, cilasunluk töresini yerine getirdi ama, çevresine bakmakta gördü ki, yürek kanıyla eğittiği yoldaşlar yeri heran Kızılbaş ile dolmuş ve ol uğraş Boğuntusundan selamet kıyısına ulaşmak zor olmuş. Bu nedenle yaşam dizginini Tanrının gereği eline teslim idüp, Gerçek ki bir gün karşılaştığında kendi sonunla İster cevr et ister adaletin göster bize denk de anlamını bildiğinden inna lilahi deyip ol sapkınlardan yüz çevirmedi. İşin sonu bahtı özü, aman bilmez düşman elinde sıkışıp ezil dikte, yakalanarak devlet göğünde iken küçüklenip hakarete uğradı ve ahiret yurdunda değeri ölçüsüne bu din düşmanları eliyle öldürülmesi kanıt oldu.

*Kimi işlerde çevreni kollayarak davran
Acelicilik bil ki horlanmalara neden olur
anlamı Paşa'nın durumunu göstermekle kızgınlık ve acele, varlığı
yıkılmasına neden oldu. Kendi ayağıyla düşüp meğer düşman tuzağına
tutuldu.*

*Hırçınlık akılca beğenilir değil,
Delilikle hırçınlık eş anlamdadır.*

Baş gidince asker de direnemeyip dağıldı. Zamane dünyasında yaya dolaşmakla ömrün geçiren bir nice çulsuz, işsiz, güçsüz pırlanta gibi atlara, birer oyunla şah deyip biner oldular.

*Alub giysi at hem altınla gümüş
Arada bölüşüp didiler hoş imiş
Dahi tabi ü nakkare tuğ ve sancak
Hep alındı kaçan kurtuldu ancak.*

Bu başarıdan aldıkları güçle kente yönelip Kütahya kalesini kuşattılar. Gördüler ki güçleri; kemendi düşünceleri ölçüsünden kısır, öyleyse barış yoluyla almak önlemine yöneldiler. Kütahya halkı da ol dar görüşlülere ağızlarını açıp bin bir küfürle karşılık verince, kenti yakıp yıkıp geriye döndüler. Ama, Saltanat sevdası çıkmadı bu fakirin başından dizesindeki anlam yani, ülkelere el koymak hevesi çoğu kafasından çıkmadığından, Anadolu vilayetini ele geçirdik deyü bu ülkeyi yönetimleri altına almış bilerek duydukları gururla ne ettiklerini bilmezlerdi. Şirin Rum ülkeleri arasında güzelliği ve tatlılığı ile parlak bir gelini andıran ve benzeri bulunmayan Bursa kentini de ele geçirmek hevesine düşüp, atlarının dizginlerini ol yöne çevirdiklerinde, başbuğları, Şahkulu denilen pisliklere batmış mırdar, böyle acele etmeyi yerinde görmeyip, Padişah hazretlerinin sağlığını anlamaya öncelik verdi. Müslümanlardan dil alıp padişahın

ölmeyip tahtında oturduğunu öğrenince korku ve dehşetten aklı şaştı. Kuşku dalgaları ve hayret başından aştı. Aldığı bilginin dağılması yoldaşlarının dağılmasına yol açar diye bu haberi gizledi. Bursa üzerine yürümekten vazgeçişini şöyle açıkladı. Henüz elimizde sığınacağımız bir kale yoktur. Darda kaldığımızda ona kapanırız. Bursa'ya varınca hemen eteği ele girmeyüp ortada kalırız. Amaç edindiğimizi derlemek üzere iken ortaya düşeriz. En iyisi odur ki önce bir dayanak ve de sığınak tedarikinde oluruz. Bu denli kara düşüncelerle dönüp Alaşehir yöresine doğru çekildiler.

Bu sıralarda ol edepsiz Türklerin davranışları ve yaramazlıkları aralıklı taht kentine duyurulmakta idi. Vezir-i Azam olan Ali Paşa ki, Hüdevandigar hazretleri kapısının boynu bağlı kulu ve fesatlık eden düşmanların da can alıcı eri idi. Göreve bağlılığıyla Padişah katında bu olayda Anadolu beylerini kusurlu bularak der idi ki, "Bütün bu olanlar beylerbeyilerin yüreksizliklerindedir. Bir kaç Teke Türkünü nice hakkından gelemezler. Yoksa başı kabak, ayağı çıplak haylazların neleri var ki boyunlarındaki bağlılık tokunu çıkartıp baş kaldıralar ve de bunca zarara cesaret edeler?"

Düşmanı hakir ve çaresiz sanma

Anlamından habersiz ve bilgisiz, gelecek felaketten de gafil olarak kusuru onlara atıp, her birine Padişah katından bin bir hakaretlerle dolu hükümler gönderip kınamakta ve ayıplamakta idi. Ama kaza ve kader hakimi, gönderilen hükümleri silmekte, takdirin buyruğu alınan önlemlerin tersini yürürlü kılmakta olduğundan, devletin ileri gelenleri hayır haber beklerken, ansızın Karagöz Paşa'nın kara haberi gelip ol sapkınların yayılışları ileri gelenler arasında belli olacak, durumu bir kez de yüce tahtın eşiğine iletiler.(...)

Şahkulu denilen cehennemlik tepelenince yoldaşları olan aşağılıklar onun yardımcısına baş eğip göç diye Acem diyarına, Azerbaycan'a vardılar. Şah İsmail o günlerde Irak'ta idi. Bunların ululuk ve üstünlüklerini ve bunca kalabalıkla ülkesine gelişlerini haber alarak, askerinin çoğu çeşitli yerlere dağılmış olduğundan korku ve kuşkuyla kapılıp, bir önlem olmak üzere Irak'tan Azerbaycan'a doğru ağır ağır yola çıktı ve ol devletsizleri karşıladı. O kan saçanlar ise domuzlar gibi uğradıkları yerin altını üstüne getirip yağmalaya yağmalaya Tebriz'e vardılar. Yolda büyük bir kervanla karşılaşp bin kadar kervancıyı öldürdükten sonra mallarını aldılar. Enbiyaname yazarı olan Şeyh İbrahim-i Şebüsteri hazretleri öz oğlu ile ol kervanda yolcu imiş. Hacca gitmek niyetiyle böyle tehlikeli yolculuğu göze almış. Kervan basanlar onu da şehit etmişlerdi. Hatta anlatılır ki, Şeyh ol kan içicilerin oğlunu öldürmeye kalkıştıklarını görünce, yal vararak kendisinin önce öldürülmesini istemiş. Ama, ol kıyıcılar buna bakmayıp sırf ceza olsun diye ilkin oğlunu öldürmüşler. Şeyh bunu görünce bir kez Allah deyip yüzü üzre düşmüş, anlar da ol durumda şehit etmişler.(...)

Sözün özü ol aşağılık, Şah İsmail ile buluştuklarında, Şah bu kalabalığı dağıtmak için her bölüğü beylerinden birine ağırlatıp kondurdu ve dağıtsınlar diye ferman eyledi. Böylece onların güçlerini dağıtıp parçaladı. Üçüncü gün

uluğ toy düzeni gördü. Meydanın ortasında iki büyük kazan kurdurup su ile doldurttuktan sonra,altlarını sıpsıcak eyledi.Görenler aş pişirilmesi için hazırlanmış sanıp toplantı yerine uzaktan bakarlar idi.Meğer birini mırdar başbuğları ,birini de kışkırtıcı vezirleri için hazırlanmış ki ol ciğerleri pişire.

Onların bin türlü itibar ve saygıyla toy alanı olan bahçeye getirtip orada kurulan gönül alan otağa ve süslü gölgeliğe indirterek görünüşte büyük ilgi gösterdi. Olan bitenler üzerinde sohbe girişip yavaştan baş kaldırmalarının nedenlerini araştırdı. Dedi ki "Babam Sultan Bayezit Han hazrelerinin koruyucusu gölgesinde bunca zamandan beri çoluk ve çocuğunuzla ferahlık içinde yaşarken neden gerekti ki boynunu bağlılık lalesinden çıkarıp ayaklanma doruğuna tırmandın.O da karşılık olarak ol padişah yaşlandığından vücudunun rahatsızlığı ülkenin karkasasına yol açtı. Ülkeye düzen getirecek önlemleri almaktan el çekti. Vezirlerin ellerini parmaklarıyla ortayan nice zulümler çıktı. Onların ettiklerine dayanamayıp bu yolu seçtik. Özellikle Şah hazretlerinin kapısına yüz sürmek ve güzel varlığını görmek de muradımız ve gönlümüzün tek dileği idi.Kapılarında kul olmayı hoş geçer hizmet sanıp kalkıp geldik. Şah da direndi, memleketini yakıp yıkmaya ne gerek var idi. Ona da böyle yanıt verdi ki, çeke geldiğimiz bunca zulmün öcünü almak ve çevremize adam toplamayı kolaylamak için yağma ve talana cesaret olundu. Şah dedi "Bu yanıt da geçerli değildir, Hoşa giden anlayış üzere bizden yana hod sevgi duyduğun iddia edersin. Bizimle Sultan Bayezit Han arasında baba oğul töresinin geçerli olduğunu bilirken, buna el uzatmanın bize dokunacağını ne hoş aklına getirmedi. Özellikle bizim kervanımıza nasıl saldırıya kalkıştın? Tüccara saldırmak yol kesicilerin işidir. Yaptığın özüne uymuyor ve de yalanını gerçek kılıyor diye söyleyince artık yanıt vermeye gücü kalmayıp suçunu kabul etti. Şah yeniden dedi.Ya bu otagayı başına padişahlardan kimin izniyle kodun? O da dedi, Gaziler al'ametidir. Şah dedi. Otağa takınmak padişahlar iznine bağlıdır. Hem sen ne zamanda gazi oldun? Müslümanlar kanını haksız yere dökmek gaza mıdır? Ve bu tutumunla gaza iddiasında bulunmak yerinde midir? Bu azarlayıcı konuşmadan sonra seçkin beylerinden Dev Sultan'a dönüp, "Bu otagadan hazzun var ise başından al başına sal" dedi.Dev Sultan da o anda otogasın alıp başına takıp saçma töreleri üzere Şah'a secde eyledi. O anda katında hizmette olan dev kılıklı Kızılbaşlara işaret olundu. Üşüb ikisin bile kaldırıp ol ilci kazana attılar. Şah öteki beylerini de öldürtüp geride kalan askerlerini elden geçirdi. Beğendiğine görev verip ötekileri serbest birakti. Mal ve eşyalarını, at ve takımlarını toy verenlere armağan edip salıverdi. Bunlar da kadın ve çocuklarıyla köşe bucak sokakları dolaşıp, el açıp dilenerek dağıldılar. Yaptıkları kötülüklerin cezasını buldular."

Şimdi Münecimbaşı Ahmet Dede efendinin Şahkulu olayı hakkındaki belgeyi okuyalım.

"1511 yılında garip olaylardan biri de Teke yöresinde Şahkulu adında bir

zındığın ortaya çıkıp Anadolu'nun birçok yerini ele geçirmesidir. Bu olay şöyle gelişti. Sultan Korkud Teke Türkmenlerinden oldukça rahatsız olmuştu. Teke eyaletinde bulunmaktan büyük bir üzüntü duyuyordu. Babasının sağlığının bozulduğunu ve ülke yönetiminin vezirlerin elinde kaldığını öğrenince eski eyaleti olan Manisa'ya dönmek istedi. Adamlarından bir bölümünü hazinesini ve ağırlıklarını nakletmeleri için bırakıp, kendisi bir miktar askerle bir gece süratle Saruhan'a doğru hareket etti.

Bu diyarın eşkiyası ve bilhassa Kızıl Kaya'da bulunan çapulcular, Sultan Bayezit Hanın vefat ettiğini, oğlunun tahta geçmek için suretle gittiğini zannedip fitne çıkardılar. Muharrem'in onunda Razifi adetlerine göre toplanıp Kızılbaş eşkiyasından Şahkulu adında bir mülhide biat ettiler. Bir miktar adam gönderip Sultan Korkud'un hazinesini ve ağırlıklarını götüren adamlarını yakaladılar. Hepsini öldürüp ellerinde ne varsa aldılar. Bu havalideki eşkiyanın kendilerine katılmasıyla sayıları günden güne çoğaldı. Köyleri zulümle harap olan tımar ehli de bunlara katıldı.

Bütün bunların sebebi, Sultanın memleketin durumundan habersiz olması, memleketin idaresini vezirlere bırakıp, yaptıkları işleri, aldıkları tedbirleri kontrol etmemesi olmuştur. Vezirlerden her birinin kendilerine bağlı adamları vardı. Bunlar da rüşvet almak, mallarını artırmak için halka zulmetmekten geri kalmıyorlardı.

Şahkulu etrafına toplananların çoğaldığını görünce Anadolu beylerbeyinin bulunduğu Kütahya üzerine yürüdü. Yol üzerindeki memleketlerin ahalisi kaçıp sarp yerlere, dağlara sığındılar. Karagöz Paşa, Şahkulu'nün üzerine gelmekte olduğunu haber alınca toplayabildiği kadar asker toplayıp emirlerinden biriyle Şahkulu'nun üzerine gönderdi. Şahkulu bunları bozup askerinin çoğunu öldürdü. Karagöz Paşa durumdan haberdar olunca Kemal-i mertebe gazaba gelip hazır bulunan bin kadar Anadolu sipahisiyle Kütahya haricinde Şahkulu'nu karşıladı. Şiddetli bir savaş oldu. Karagöz Paşa savaş esnasında esir düştü. Askerlerinden de ancak Allah'ın kendilerine uzun ömür verdikleri kurtulabildi. Bu rivayet Hoca efendi tarihinde nakledilmiş tir. Ancak aynı tarihte daha önce Karagöz Paşa'nın Mısırlılarla yapılan savaşlardaki tutumu yüzünden Sultan tarafından önce hapsedilip sonra da katledildiği nakledilmişti. Bu başka bir Karagöz Paşa ise mesele yok. Bu meseleye dikkat edilmeli. Şahkulu beylerbeyini de yenip ağırlıklarını yağmalayınca iş oldukça ciddileşti. Mülhid herif Kütahya'nın yakılmasını emredip Bursa'ya doğru yürüdü. Yolda Bayezit Hanın hayatta olduğu haberini alınca geri dönüp Alaşehir'e yöneldi.

Bu sırada Sultanın yanında bulunan -Vezir-i azam Ali Paşa, Şahkulu olayına pek önem vermeyip Bayezit Han'a, "bu mesele Anadolu beylerbeyi ve diğer ümeranın ihmalinden dolayı bu kadar büyümüştür" diyerek isyanı basit bir hadise gibi gösteriyordu. Fakat Sultan'ı bu şekilde oyalarken Karagöz paşa'nın başına gelenler duyulunca Bayezit Han'ın hastalıkları daha da şiddetlendi. Saltanatı Sultan Ahmed'e teslim etmeye kati olarak karar verdiler. Ancak bu, Sultan Ahmed'in Şahkulu gailisini ortadan kaldırmaya bağlıydı. Bayezit Han bu durumu Vüze-ra ve devlet ileri gelenleri ile görüştü. Hadım Ali Paşa kalkıp

yeri öptü. Bu işi bitirmek için gönderilmesini rica etti. Bundan maksadı Sultan Ahmed ile buluşup onu tahta geçirmek için hazırlık yapmaktı. Sultanın müsadresi üzerine, Hadım Ali Paşa dörtbin sipahi ve bin yeniçeri ile acele Gelibolu boğazından Anadolu'ya geçti. Anadolu beylerine ve askerlerine toplanmaları için haber gönderdi. Gelen beylerin ve askerlerin çeşitli ihsan ve inamlarla kalblerini kazanmaya çalıştı.

Diğer taraftan Sultan Ahmed de Amasya'dan kalkıp Engürye'ye gelmişti. Etrafa bazen kardeşi Korkud'u eyaleti olan Teke'ye dönmeye mecbur etmek, bazen de Kızılbaş isyanını bastırmak için yola çıktığını ima eden rivayetler yaydırıyordu. Fakat esas maksadı, babasına emr-i Hak geldiğinde saltanat merkezine yakın bir yerde bulunmaktı. Bu tedbiri de Ali Paşa düşünmüştü.

Bu sırada, Bayezit Han'ın, Ali Paşa ile birleşip Kızılbaş isyanını bastırmasını bildiren emir geldi. Vezir-i Azam Ali Paşa askerleriyle gelip Sultan Ahmed'in ordusuna katıldı. Yalnız kaldıklarında Taht-ı Saltanat sizindir diye müjde verdi. Sultan Ahmed kalblerini kendi tarafına celbetmek için askerlerin başlarına çeşitli hediyeler verdi. Saltanatı avucunun içinde bildi.

Aynı gün içinde Ali Paşa'ya, Selim Han'ın Edirne'ye geldiği, kendisine Semendire sancağı verildiği ve babasıyla arasında geçenler haber verildi. Ali Paşa çok üzüldü. Ancak duyduklarını Sultan Ahmed'den hatta yakın adamlarından bile gizledi. Sonra Antalya'yı kuşatan Kızılbaş eşkiyasının üzerine yürüdü. Ali Paşa'nın geldiğini duyan Kızılbaşlar kuşatmayı kaldırıp asıl Yurtları olan Kızıl Kaya'ya çekildiler. Burası girişi ve çıkışı çok müşkil olan dağlık bir bölgeydi.

Sultan Ahmed ve Ali Paşa Kızıl Kaya'ya vardılar. Ali Paşa geçitleri tutmak için lüzumlu tedbirleri aldı. Karaman valisi Haydar Paşa'yı Anadolu ümerasından iki emir ile Karaman taraflarındaki geçit noktalarını tutmaya gönderdi. Kendisi de kalan askerle diğer geçiti tuttu. Bu şekilde günler geçti? Kuşatmada olan Kızılbaşlar yiyecekleri azaldığından güç durumda kaldılar. Çadırlarını ve ağırlıklarını bırakıp kaçmaya karar verdiler. Bir gece Haydar Paşa'nın üzerine hücum edip onu ve adamlarını şehit ettiler. Önce Kayseri'ye sonra da Sivas'a gittiler Ali Paşa ancak iki gün sonra durumdan haberdar oldu. Bir miktar askerle ardlarına düştü. Askerin geri kalan kısmını Sultan Ahmed'in yanında bıraktı. 1511 Rebiülahirinde Gökçay denilen yerde Kızılbaşlara yetişti. Kemal'i gazabından askerinin artanının gelmesini beklemeyip savaşa başladı. Birçok Kızılbaş öldürdü. Defalarca düşman safları arasına giren Ali Paşa sonunda göksüne bir ok isabetiyle şehid oldu. Adamlarından pek azı kurtulabildi. Kızılbaşların da ekserisi katledildi. Reisleri olan Şeytan Kulu savaş sırasında kayboldu. Ölü veya diri olduğuna dair hiçbir haber alınamadı. Dağılan adamları varıp mül-hidlerin reisi olan Şah İsmail'e sığındılar.”

Bir rivayete göre de Şah Kulu da Şah İsmail'e sığınmış, fakat Şah onu fitne çıkarmasından korktuğu için öldürtmüştür. Diğer bir rivayete göre de Şahkulu savaş sırasında öldürülmüş, adamları halifelerinden birinin etrafına toplanmışlardır. Bunlar kaçarlarken yolda büyük bir Acem kervanına

raslamışlar, bin kadar tüccar ve yolcuğu öldürdükten sonra mallarını yağmalamışlar dır .Enbiya-name ve diğerk kıymetli eserlerin yazarı Şeyh İbrahim Şüsteri ve oğlu da bu kervanla birlikte haca gitmekteymişler. Kızılbaşlar bunları da öldürmüşler. Erzincan'a varan Kızılbaşları Şah İsmail şerlerinden korkup,önce bölük bölük etmiş ve her bölüğü ümerasından birinin yanına vermiş, sonra da askerini ayaklandırır ve karışıklık çıkarırlar korkusuyla hepsini kılıçtan geçirmiştir.

Şimdi de Hemdeni Çelebi'nin Solak Zade Tarihine bir göz atalım, Şah Kulu hakkında ne yazar.

"Bu haydutların başı Karabıyık adında birinin oğlu idi. O taraflarda pek çok olan Şah İsmail'in tutucu yandaşlarının başına geçerek kendisine Şahkulu sanını vermişti. Lakin Osmanlılarca tehlikeli bir asi görüldüğünden "Şeytankulu" adı verilmiştir. Bayezit'in ayaklanmacılara karşı gönderdiği Anadolu beylerbeyini Şahkulu ansızın basarak ordusuyla birlikte mahvetti. Şubat sonları yahut mart başları. Ordunun yaklaşması haberi üzerine Şeytankulu takımı Kızılıkaya boğazlarına çekildiler. Her taraftan duvar gibi kayalarla çevrili olan bu vadi, bir yönden Karaman ile sınır olmasıyla Veziriazam Karaman eyaletinde Şehzade Şehinşah'a ardıl olan kardeşi Alemşah'ın lalası Haydar beye Kayseri beyi ile ikibin kişi alarak dağın Karaman yönündeki çıkışlarını işgal etmesini buyurdu. Kendisiyle Şehzade Ahmet düşmanın diğer yanlarını kuşattılar. Bu garip kuşatmadan otuzsekiz gün sonra Şeytankulu kayalar arasından bir yol açarak yolunu kesen Haydar bey takımını mahvetti ve Kayseri yolu üzerinden Sivas'a doğru kaçtı. Ali Paşa Sarmısaklık köyü yakınında düşmana yetişerek cenge girişti ve pek şiddetli bir savaş oldu. (Ağustos 1511). Şeytankulu ile Veziriazamın ikisinin de ölmesi üzerine savaş bitti. İki ordu dağıldı. Teke ayaklanmacıları başsız kalarak Şah İsmail'in ülkesine doğru kaçmaya devam etti. Yolda bir acem kervanını vurarak yağma ve binin üzerinde adam öldürdüler. Ölenlerden biri de Enbiya-name nazımı ve Tuğrayi'nin ünlü kasidesiyle aynı ölçüde kabul edilen bir kasidenin sahibi ve kendisine ikinci Sibeveyh sanını verdiren manzum bir söz diziminin yazarı İranlı en büyük bilginlerden Şeyh İbrahim Şebüsteri idi. Bağnazlar, Şeyhi oğlunun gözü önünde öldürdükten sonra, "kendisini de öldürdüler. Şah İsmail bu tür olayları her¹ ne kadar yandaşlarınca yapılmışsa da cezasız bırakmazdı. Yemek hazırlamak için iki büyük kazan kaynattı. Teke bağnazlarının iki yeni reisi huzuruna getirterek yasal efendileri Bayezit'e ayaklanmaları ve savunmasız kervanlar üzerindeki alçakça vahşiliklerini şiddetle yüzlerine vurdu. Onları kaynar su dolu kazana attı. Şah İsmail'in bu davranışında iki amacı vardı. Bir taraftan istiyordu ki henüz doğmakta olan hükümete, kendisini iç kışkırtmalardan koruyacak son ve şiddetli bir darbe vursun, öte taraftan da uyruklarına başkaldıran yabancı asileri cezayauğratmakla, onlar ı örnek alacak kendi uyruğunu mutlaka korkutmaya yeter bir örnek ortaya koyuyordu..

Celalzade Mustafa'nın Selim-Name adlı tarihinden:

Anadolu ilinde ayak takımı Kızlıbaslara bağılı olanlardan Şeytankulu'nün çıkışı ve o zaman da Anadolu beylerbeyi Karagöz Paşa'nın yok oluşu.

Sultan Ahmed, Karaman iline hareket edip, yaradılışları karışıklığa eğilimli, zihinleri kuşkulu olmakla huzuru bozulup hazinesinin kapılarını açarak, kılıç ehlini toplamıştır.

Bir kardeşleri de Anadolu ilinin kollarından Teke sancağının valisi olan Korkut idi. Sultan Ahmet... kapısı halkıyla kalkıp Saruhan ili merkezi Manisa kentine geldi. Çevre ve yakınlarda olanşehzadeler hareket ve ihtilal yapmakla,ülke il halkı ayağa kalkıp, meğer adı geçen Teke ilinde bir kötü bahıtlı sapık varmış. Adına Şeytankulu derlermiş. Bir mağarada kalır, kötülük yoluna gider, alçaklık merkezi bir dağlıkta yerleşmiş, bozgunculuk hazinesine sahip imiş. Şehzadelerin hareket ve ayaklanmalarını duyup, görür ki, ülke boş,koruyucu yok. Saltanat alanında kimse görünmez, suvari yok.Yaratılışında yöneticilik arzusu üstün görünür. Durmayıp hemen çevresinde bulunan bozguncularla kalkıp ayaklandı. Şeytan 'in bayraklarını kaldırıp sahtekar iblisin sancaklarını açtı.

Şeytankulu kentlerde, kasaba ve köylerde, dağlarda ve obalarda her çeşit kötüler ve Türkmenler ve ne kadar levent ve kötü adam ve açıkğöz varsa, ayaklandırıp, müslümanlar da bulundurdukları atları, katırları zorla yağmalayıp, zarar verip, bütün alçaklar ata bindirilip leventlerin bütün süvarileri ve haşereleler, tam bir asker, emir ve tacdar olup, o yanda ne kadar il ve ülke varsa hepsini vurup, mal ve mülk, vasıta ve ağırlıklarını yağmaladılar. Karşı koyan ve inatçılık etmek isteyenler, kinini ve ölüm saçan kılıçla vücutlarını yok ettiler. Az zamanda o ülkelere şah ve emir olup, birçok askerle ayaklanıp baş kaldırdılar. Gelip karşılık vermek isteyenlere kahredici kuvvetle kaba ve büyük bir güçle vurup öldürdüler.Zulüm ve düşmanlık çıralarını yakıp,ülkeyi zulüm ve işkence ile doldurdular. Ayaklanmacılar kalabalık bir topluluk olup,heybetli büyük bir dağ idiler.O ülkede sapıklık sancağı başkaldırıp,Anadolu' nun saltanat yeri olanKütahya kentine hareket ettiler.Sağ ve solda İslam ülkeleri halkına çeşitli zulüm ve düşmanlıklar yaptılar. Ülke baştan başa karışıp,işin sonunda saldırıları o ünlü kente olacağı sırada, beylerbeyi olan Karagöz Paşa da varlık boyu anlayış elbisesinden sıyrılmış, bilgi ve erdenliklerden uzak, ülke süslemeye liyakat ve hak kazanma olgunluk ve iyilikle olduğundan habersizdi. Adi geçen ayaklanmacıların kendilerine saldırılarını duyup,mümkün olduğu kadar o yanlardaki ordu ve askerlerinin bir kısmını toplayıp,aşırı gururundan düşmanı hafife alıp,onu zayıf ve hakir gördü. Kendi, mağlup yandaşlarından Nokta diye bilinen bir cahili bunlara baş yapıp, Kızılbaşlara savaşa yolladı. O adam karacahilliğin ciminin noktası idi. Savaş işini kolay sanıp ayaklanmacılara karşı çıktı.

Savaş alanında bedenler, taşla dolu meydanlar gibiydi.İki yandan sayısız insan ölüleriyle, yeryüzünde kümeler ortaya çıktı İşin sonunda ayaklanmacı topluluk ve taşkın gurup onlara üstün gelip, yolunu yitiren sapık kavim,bu yandan(Osmanlı ordusu) olan orduyu soyup yendiler. Nokta savaş gereçlerini

tutamayıp yenildi. Kırılan gurup Karagöz Paşa'ya gelip arkalarından alçak, kötü yüzlü, hilekar düşman da erişerek, zorunlu olarak cahil Paşa onlarla buluşup, güç ve kuvvet sarfetmek gerekti. Kütahya kentinin önünde saf tutup ikinci düşmanla karşı karşıya geldiler Karagöz Paşa meydanda tek başına kaldı. Hain düşmanlar erişip, Paşayı attan indirip, altın kılıcını, cevher ve değerli taşlarla süslü hançerini ve öteki pahası ağır alet ve takımlarını soydular Kütahya kalesinin önünde büyük bir gösteriyle öldürdüler. Şahkulu ayaklanmasından kısa bir süre sonra Nur Ali Halife'nin isyanı patlak verir. Ama bu kez Osmanlı tahtında ayağının tozuyla Yavuz Sultan Selim oturmaktadır ve tahta geçişinin ilk amacı da Anadolu'daki Alevi Türkmenleri tümüyle yoketmektir. Babası II. Bayezit'in gevşek yönetimini görüp iktidarı ele geçirmek için kardeşlerini de bertaraf eden Selim, Anadolu'ya gönderdiği memurlar aracılığı ile nerde ne kadar Alevi varsa deftere kaydettirip, ardından tümünün katledilmesi için Müftü Hamza efendi gibilerine dinen katledilmeleri caizdir fetvası çıkartarak katliamı başlatmıştır. Din adamlarının hazırladığı fatvalara bakıldığında şunlar görülür. " Kızılbaşların İslam dininin gereklerini yerine getirmediği, dinin büyük saydığı kişilere ve değerlere hakaret ettikleri, kafirlerden daha da kötü oldukları savunularak katledilmelerinin vacip olduğu, mallarıninsa müslümanlar arasında paylaşılması gerektiği"

***Hınçla bilenirken türkülerimiz
Umut düşer de toprağa
Gövermez mi arkadaş
Anadolu'nun bağı yanık türkülerinde
Bir isyanki yüreğimiz
Bir alaz ki her yanımız
Çoşmak ne kelime
Sevgiler ekeriz biz sevgiler
Anadolu'nun bağı yanık türkülerinde.
(Sadık Erenler)***

Kaynakça: Erdoğan Çınar, Aleviliğin Kökleri, Kalkedon Yayınları, 2. Basım, 2008

www.ozgurluk.org/kitaplik

Baki Öz, Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri, Can Yayınları. Birinci Baskı, Ekim 1995

Erdoğan Çınar, Bahçe Bizim Gül Bizdedir, Kalkedon Yayınları, Mayıs 2009

R. Yörükoğlu, Okunacak En Büyük Kitap İnsandır, Alev Yayınları, Beşinci Basım, Nisan 1995

Hoca Sadettin Efendi, Tacü't Tevarih, 1979, Kültür Bakanlığı, cilt 4,

www.ozgurluk.org/kitaplik/webarsiv/vatan/vatan120/ana.html

Baki z, Alevilikle İlgili Osmanlı Belgeleri, Can Yayınları, I. Baskı, Ekim 1995.

***